

TÜRKİYE HİKÂYELEERİNİ ANLATIYOR

– BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ
NÂZİM HİKMET KÜLTÜR VE
SANAT ARAŞTIRMA MERKEZİ

– AÇIK RADYO

2. BASKI

♥ can
öykü

TÜRKİYE HİKÂyelerİNİ ANLATIYOR

SEÇİLEN HİKÂyeler

© 2017, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2017

2. basım: Haziran 2017, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Editör: Murat Gülsoy

Düzeltili: Aylin Samancı Elmasdağ, Ebru Aydın

Mizanpaj: Atahan Sıralar

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 31900

ISBN 978-975-07-3500-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750735004

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

TÜRKİYE HİKÂYESİNİ
ANLATIYOR
SEÇİLEN HİKAYELER

ÖYKÜ

—“Açık Radyo.”
94.9

Türkiye Hikâyelerini Anlatıyor

Açık Radyo ve Boğaziçi Üniversitesi Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Araştırma Merkezi işbirliği ile hayata geçirilmiştir.

Çağrılar Açık Radyo ve Merkez tarafından Mayıs 2015'te yapılmaya başlandı. Temmuz ayında hikâyeler toplandı, seçici kurula iletildi.

Seçici Kurul: Güven Güzeldere, Murat Gülsoy, Ömer Madra, İlksen Mavituna.

Koordinatör: Buket Okucu.

Seçilen hikâyeler değerli yazar ve akademisyenlerden oluşan editör grubuna gönderildi.

Editörler (Yayına Hazırlayanlar): Deniz Altınay, Ömer Aygün, Hakan Bıçakçı, Behçet Çelik, Berna Durmaz, Sine Ergün, Mahir Ünsal Eriş, Hülya Ekşigil, Semih Gümüş, Hakan Günday, Meltem Gürle, Hikmet Hükümenoğlu, Sibel Irzık, Ercan Kesal, Melisa Kesmez, Ergun Kocabıyık, Adnan Kurt, Birgül Oğuz, Hatice Örün, Mahmut Temizyürek, Serhat Uyurkulak, Murat Yalçın.

Seslendirenler: Adnan Acar, Behçet Çelik, Berna Durmaz, Deniz Altınay, Güven Güzeldere, Hatice Örün, İlksen Mavituna, Meltem Gürle, Mesut Özkeçeci, Murat Gülsoy, Ömer Madra, Seçil Türkkan, Serhat Uyurkulak, Sine Ergün, Tilbe Saran, Tolga Korkut.

İlk yayın tarihi: 26 Ekim 2016

Son yayın tarihi: 29 Nisan 2016

Projeye katılan ve yayına hazırlama sürecinde destek veren herkese çok teşekkür ederiz.

İçindekiler

Radyomani, Nâzım ve (K)Açık Radyo	15
Yeni Bir Dert Ortaklığı Düzlemi.....	23
Hikâyelerini Bilmediklerimizdir En Çok Düşman Olduklarımız	25
Yaşandılar Yazıldılar	35
AİLE HİKÂYELERİ	
Peruze.....	43
O Yaşımda	48
Mucur Yolcusu Kalmasın!	51
Vuslat	54
İnatçı Bir Anı	59
Umuda Söz.....	62
Tehlike.....	65
Ters Düz Hikâyem.....	67
Bir Hoş Sada.....	70
O Zamanlar	75
Düşersen Ben Varım	78
Otomobil.....	83
Oklava	88
Abim	92

Banaz'ın Yani'leri	97
Çalışan Bir Annenin Çocuğu Olmak Bazen Zordur! ...	100
Aklıma Gelen	105
Stattaki Yalnızlar	108
Yerim Dar	111
ANNEANNE VE DEDE HİKÂYELERİ	
İstanbul'dan Tekirdađ'ına	119
Kundak	124
Anneannem ve Ben	129
Emanet	133
Radyoda Türk Müziği	136
AŞK VE DELİLİK	
Çemberli Ahmet	141
Bilinmez	144
Uyuyan Adam	148
Islak Ayak İzleri	153
Deliliđin Saçları	155
Nuhpe Abla	159
TOPLUMSAL VE KÜLTÜREL KİMLİK	
Benim Mahallem Tophane	167
Marie-Antoinette "Maryse" Hilsz	171
Abdullah Abigadol	176
Dalton	181
Dolmuş	186
Bir Lokma Ekmek İçin	190
<i>Dengbêj</i>	195
Sen ve Ben	198
Dede	203

HAYVANLAR

Cunda'nın Ufuklarında	209
Hikmet	212
Çelo.....	214
Bir Göl Kıyısı Hikâyesi	219
Kösgengöygökkkkkkk... Köresgökgök...	221
Pasha'nın Utancı	225
Yılan	228
Olsun Alalım Anne	232
Bir Garip Yılan Hikâyesi	237
Esmeray.....	240

KÖY VE TAŞRA HİKÂYELERİ

Kaybettiğim Kızlar.....	245
Karabaş.....	251
Feride: Aşı Boyalı Evin Sürgünleri.....	253
Aslan Başı.....	258
Tanker Memet	263
Zeytinin Teri.....	266
Doğa Gitmiş.....	270

ÖLÜM

Keşke Seninle Barbie Oynasaydım.....	277
Selin'e.....	280
Sen Hiç İlk Aşkını İtiraf Ettin mi?.....	284
Sarı, Darı, Huzur	289
Babam Hilmi Bey.....	294
Sağlık Olsun.....	298
Adam	302
Vurulmam	306

ŞEHİR HAYATI

Kahve Kavanozu	313
Bir Korku Ânı	316
Ben Buradayım!	320
89. Gazi Koşusu.....	323
Özgürlük Şarkısı	326
Kelle ya da Mercimek	329
Fotoğrafi Çekilen Çöpçü	332
Sinema Bileti.....	336
Bir Çift Timberland	338
İrem İki Buçuk Yaşında.....	340
T'aciz.....	343
İlk Sipariş	347
Emekli Olunca	352
Lacivert Volanlı Şapka	356
Yanlış Anlama.....	360
Yağmur.....	365
Sınav	369
Akşam Denetlemesi.....	373
Sisi.....	378
Kaybolmamışsınız ki!	381

TOPLUMSAL VE SİYASAL OLAYLAR

Bekçi	387
Üç Küçük Hikâye.....	390
Ölü Bir Öğretmenin Kısa ve Sıradan Hikâyesi	393
Bir Bomba ile Uyanmak	398
Hangi Tarafın Şehitleri Ölümsüzdür?.....	402
Lao'dan Alberto'ya.....	404
Darbe Girişimi.....	409

Taksi Şoförü	412
Bir Maria Braun Evliliği	415
Bir Köşk Varmış	420
Benimkisi Yalnızca Bir Çağrı	423
Muattar Hanım'ın İhtilal Macerası	428
Radyo Tutkusu	431
Yedinci Filme Ne Oldu?	435
Küçük Pembe Defterden Bir Sayfa	440
Tân An' da Bir Köy Enstitülü	444
Bando	449
"İstiklal Marşı"	452
Yüzünde Nâzımca Bir Gülümseme.....	455
"Altıok"la Başlayan Yaşam	460
Olmayan Taksi	463
Koyu Sıcak	464
İlk Haciz.....	466
Üç Arkadaş.....	468
Önyargı	472
Eve Dönüş.....	476

YARDIMLAŞMA VE DOSTLUK HİKÂYELERİ

Çay	481
Bez Çanta.....	485
Mert Kız	489

YOKSULLUK

Elektrikçi	495
M.....	498

RADYOMANI, NÂZİM VE (K)AÇIK RADYO

Kokainoman
 eroınoman
 nikotinoman
 megaloman filan
 var ya Hacıbaba,
ben de elli beş yaşında bir radyomanım.
Yani
 illetimiz radyomani.
İnsanların seslerini dinliyorum,
dünyanın dört bucağından bana sesleniyorlar.
Onlarla alakamız uzaktan,
yaptıkları işler umrumda değil
bunları nasıl anlattıklarına meraklıyım.
Şarkılarını da seviyorum doğrusu,
hangi dilde, hangi usulde olursa olsun,
 yeryüzünün bütün şarkılarını.¹

Şu sıralarda ABD’de yerlilerle büyük bankaların desteklediği petrol nakliyat şirketleri arasında süregitmekte olan büyük iklim “savaşı”nın ön saftaki “savaşçı”larından

1. Nâzım Hikmet, *Memleketimden İnsan Manzaraları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2006.

Gyasi Ross kendisini “hikâye anlatıcısı”, avukat ve Karaayak Ulusu/Suquamish Toprakları Vatandaşı” olarak tanı-
tıyor.

Hımm: “Hikâye anlatıcısı”. Nâzım Hikmet’i “radyo-
man” yapan da, işte bu olmalı.

Dünyanın dört bir yanında yerli kültürlerinde hikâye anlatıcılarının muazzam bir sorumluluğu var: Hayat ve tabiat “ders”lerini kuşaktan kuşağa nakletmekle yükümlüler. Geleneksel örf ve âdeti korumak, ama aynı zamanda günün sorunlarıyla baş etmek için bu anlatıları kullanıyorlar. Anlatılar, tüm katliama, hatta soykırıma rağmen ayakta kalıyor: edebiyatla, eğitimle, hikâye kitaplarıyla, romanlarla, filmlerle ve tabii radyoyla. 2.400 yıl önce kadim Yunan’da Hippokrates, “Hayat kısa, sanat uzun...” dediğinde tam bunu mu kastetmişti bilinmez, ama şurası kesin, hikâyeler anlatılıyor ve kalıyor.

Hikâye anlatıcılığının, muhtemelen dilin ilk ortaya çıktığı anla eşzamanlı olduğunu görebiliyoruz kimi kaynaklara bakınca. Anlatı, insanoglunun (ya da insankızının) yeryüzü deneyimini yakınlarıyla anlatı formunda paylaşabilme, bunu onlara iletebilme ihtiyacını karşılıyor.

Mesela, Afrika’da türeyen ve oradan dünyanın dört bir yanına yayılan insanın belki de ilk uzantılarından olan Avustralya aborjinlerinin 75 bin yıllık kültürlerinde de bu kadim anlatı geleneğini açıkça görebilmemiz mümkün.

Topluluk içinde hikâye anlatıcılığı hayatın (ve onun birçok formunun) nasıl oluştuğunu, olayların neden meydana geldiğini vesaire anlatmaya olanak sağlayan açıklayıcı hikâye, topluluk için güvence mekanizması olarak da yorumlanıyor. Ama tabii, çok amaçlı: Aynı zamanda büyü, sihir ve eğlence işlevleri de var. Yerli toplulukları geçmiş, şimdiki ve geleceği birbirine bağlayan bu hikâyelerle güçlenip ayakta kalabiliyorlar.

Anlatı, dinleyiciyi de anlatanı da aynı anda besleyen “müşterek” bir eylem sanki: Dinleyen, hikâye üzerinden

anlatana bağlanırken, anlatan da gene hikâyenin içinden dinleyene kenetleniyor.

Radyo, icat edildiğinden hemen sonra hikâye anlatıcılığı ve radyo dramları için ideal bir ortam olarak görül-müş bir araç. Hatta, Hippokrates'in o sözünü bir "takdim-tehir"le "sanat uzun, hayat kısa"ya dönüştüren Latin yazar ve filozof Seneca'yı, sırf seslendirilmek üzere yazdığı "sesli oyunlar" dolayısıyla "radyo anlatısı"nın öncüsü sa-yanlar da yok değil.

Ama asri zamanlarda radyoda bildiğimiz anlamda hikâye anlatıcılığının parlak örneklerini ABD'de haklar mücadelesinin büyük siması "hezarfen" oyuncu, sporcu, hukukçu, şarkıcı Paul Robeson 1920'lerin başlarında vermiş (O'Neill, *İmparator Jones*). 1930'larda da bunu bir başka "hezarfen", oyuncu, yönetmen, yazar ve pro-düktör Orson Welles sürdürmüş (H.G.Wells, *Dünyala-rın Savaşı*). "Suyun öte yanında" ise BBC Radyo harika-lar yaratmış: elbette Shakespeare, klasik Yunan tiyatrosu ve ayrıca modernler: Çehov, Ibsen, Strindberg, Eliot...

Tabii, burada Dylan Thomas'a ayrı bir paragraf aç-mak gerekebilir: Galli ozan ve yazar 1930'ların başından itibaren yirmi yıl boyunca, genç yaşta ölene kadar BBC Radyo için unutulmaz performanslarla dolu bir yayıncı-lık yapmıştı: Zaten "hem beyaz kâğıt hem de ses için" yazdığını söylediği şiirlerinin yanı sıra *Under Milk Wood* gibi "ses tiyatro oyunları", bin bir hikâye ve bin bir anla-tıyla bezeli benzersiz bir radyoculuk yapmıştı Dylan Thomas.

Savaş ve barış meselelerinde radyoda hikâye anlatı-cılığının ve haberlerin insan hayatında ne kadar can alıcı bir rol oynadığını ise yazar, şair ve aktivist Bertolt Brecht İkinci Dünya Savaşı günlerinde –Nâzım Hikmet'le aynı dönemlerde– kaleme aldığı "Radyo" şiirinde lirik bir dille dile getirmişti:

Sen küçük kutu, tutun bana kaçalım.
ki taşırken seni evden gemiye, gemiden trene
kırılmasın lambaların.
Düşmanlarım hakkımda atıp tutarken yanındaydın
hem yatağımın hem acımın.
Onların zaferlerinden benim kulaklarımdan geçen,
gece en son sen, sabah ilk ses sen
Söz ver bana birden bire susmamak için.¹

Savaş-barış-radyo hikâye anlatıcılığı konusunda bir diğer önemli isim de şair Ezra Pound. Uruguaylı yazar Eduardo Galeano, yıllardır Açık Radyo'da hafta içi her sabah bir bölümünü okuduğumuz –ve “her şeyin tarihi” diye adlandırdığımız– benzersiz kitabı *Aynalar*'da Pound'un sıra dışı radyoculuğunu şöyle anlatıyor:

Çok etkileyici saçları olan iki adam, Antonio Vivaldi ve Ezra Pound, bu dünyadan geçtiklerini gösteren adımları geride derin izler bıraktı. Eğer Vivaldi'nin müziği ve Pound'un şiiri olmasaydı, bu dünya bugünkünden çok daha az yaşanmaya değer olurdu.

Vivaldi'nin müziği iki asır boyunca sessiz kaldı.

Pound onu bulup çıkardı. Şair, İtalya'da yayınlanan ve İngilizce dilinde faşist propaganda yaptığı radyo programını dünyanın çoktan unuttuğu o seslerle açıyor ve kapatıyordu.

Eğer program Mussolini'ye sempatican kazandıysa bile bunların sayısı çok fazla olmadı, ama birçok insanın kalbini fethederek onları Venedik müziği hayranı yaptı.²

1. Kıvanç Nalça çevrisini Vedat Sakman besteledi.

2. Edvordo Galeano, *Aynalar*, çev. Süleyman Doğru, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2015.

PERUZE

Tüm hayallerimi valizime koyup Ankara'dan İzmir'e dönüşümün üzerinden iki yıl geçmişti. Sapsarı sonbaharı geride bırakıp soğuk, kuru şubata çıkabilmiştik, ancak kış tüm haşmetiyle geçmek bilmemişti. 12 Eylül'ün acılarıyla baş etmeye çalışırken, ertesi gün ne yemek yapacağımı, kardeşlerime harçlık vermek için kurşunları nasıl denkleştireceğimi, uzun süren bel ağrıları için annemi bir doktora götürmem gerektiğini düşünürken yoksulluğun onulmaz sorunları yorgun iş dönüşlerinde yakama daha çok yapışırdı.

Babamla aramız açılınca annem ve iki kardeşimle, üç taşınma yaşadktan sonra derenin yanında rutubetli bir eve yerleşmiştik. Bahçe içindeki üç haneli bu evi bulduğumda, ucuz olduğu için mutlu olmuştuk. Üst katta oturan ev sahibimiz (mahalledeki namıyla) Bayraklı Neriman, her vesileyle bas bas bağılıyor, yanımızdaki hanenin çocuklarına her gün sövüp sayıyordu.

Alt katı, kapıları bahçeye açılan iki hane paylaşıyorduk. Yan komşumuz Peruze Abla, biri kız biri oğlan iki çocuğuyla, bahçede müebbet mahkûm gibi volta atıp duruyor, kızını Zübeyde'ye kardeşinin peşinden koşup onu gözetmesi için Kürtçe bir şeyler söylüyor, Bayraklı Neriman bahçede görününce sesini olabildiğince alçaltarak

kırık Türkçesiyle Zübeyde'yi ve Cemil'i yanına çağırıyordu.

Taşındığımız gün Peruze Abla, biraz da çekinerek, yorgun komşularına çay demleyip getirmişti; kısa bir tanışmadan sonra ortak bahçedeki yoksul hayatlarının ayrılmaz bir parçası olmuştuk. Peruze'nin eşi Selahattin, bir üst sokaktaki kurabiye fırınında çalışıyor, eve geceleri geç saatlerde dönüyordu. Selahattin eve geldikten sonra karıkoca sabaha kadar kavga ediyorlar ve genellikle sabaha karşı Peruze'nin ağlamalarıyla kavga sona eriyordu. Sabah kalkıp işe giderken Selahattin Ağabey çoktan fırına gitmiş oluyordu.

Bir pazar sabahı Peruze Abla'nın çığlıkları ile uyanıp komşu kapıya dayanmıştım. Peruze Abla, yüzü başındaki oyalı al yemenisinden daha al, kendini bahçeye attı.

“Peruze Abla ne oluyor?”

“Sabah çay demlemek için kalktım, başım dönüp duvara tutununca, duvar beni fırlattı fırlattı attı. Evi cinler bastı herhal, her akşam her akşam kumara giderse sonumuz bu olacak tabii...”

“Abla dur, ne cini, ne kumarı? Senin başın döndüğü için sana öyle gelmiş olmasın, hem ne kumarı bu? Selahattin Ağabey akşam fırında hamur hazırlamak için kalmıyor mu?”

“Ne hamur hazırlaması, bacakları kırılınca her akşam saat 17.00'de işi bitiyor, doğru sahildeki kahveye kumar oynamaya gidiyor. Ben de kadın başıma kahveye gidemiyorum, sabaha kadar 'al papazı ver kızı' ne olacak, üç kuruş para kazanıyor, onu da kumarda ütülüp geliyor. Üçüncüsü yolda, ben bu çocuklara ne yedirem?”

“Dur otur hele sen bahçede, gidip çocukları da çıkarayım evden...”

İçerideki karanlığa gözümü alıştıırarak içeri girdim. Zübeyde uyanmış, şaşkın şaşkın bakıyor, Cemil ise her

şeyden habersiz uyuyordu. Kızı elinden tutup Cemil'i de kucaklayarak evden çıktım. Karanlıkta bile evin baştan-karaya vurmuş dağınıklığı, yoksulluğu ve keskin rutubet kokusu her yanıma sardı.

Peruze ve çocukları alıp bizim eve geçtik. Annem hazırladığı kahvaltı masasına çocukları oturttu. Peruze Abla, Zübeyde'nin okuldaki başarısızlığından, Türkçeyi sökmemesinden, Cemil'in bitmek bilmeyen salya, sümük ve öksürüğünden, yeni doğacak çocuğu hiç istemediğinden, Selahattin Ağabey'in sorumsuzluğundan dert yanıp durdu.

Akşama doğru bir elektrikçi bularak evin durumunu kontrol ettirdik, duvar içinden geçen tesisatın çok eski olduğu ve rutubetten dolayı da kaçak elektriğin tüm duvarları etkilediğini ve tehlikeli olduğunu öğrendik. Tüm alt katta bu sorun vardı, birkaç kez de annem duvara dokununca elektrik çarpmıştı.

Ev sahibimiz masrafı tabii ki karşılamadı, "İşinize gelmiyorsa defolup gidersiniz!" dedi. Elimizdeki son kuruşlarla iki tarafa da en gerekli yerler için tesisat çektirip, elektrikçiye bir miktar da borçlanıp, evde oturmaya devam ettik.

Hemen ertesi günden başlayarak akşamları iş dönüşü Zübeyde'nin derslerine yardım etmeye başladım. Zübeyde bir ay kadar sonra okumayı söktü. Cemil'in öksürükleri, Ana Çocuk Sağlığı Dispanseri'nden aldığımız ilaçlar ve havanın biraz ısınmasıyla azaldı.

Bir akşam iş dönüşü, Bayraklı Neriman sokağın başında önümü kesip, Peruze'nin bizim odunluktan odun alıp eve götürüp yaktığını söyledi. "İhtiyacı varsa alsın, sana ne, odun benim, tasası sana mı düştü?" deyince, "Ne haliniz varsa görün!" deyip, omuz silkip gitti. Eve varınca Peruze Abla'nın bizim odunluğun önünde baltayla odunları kırdığını gördüm.

Nâzım Hikmet, başyapıtı **Memleketimden İnsan Manzaraları**'nda 1908'den 1945'e kadar uzanan bir zaman diliminde üç yüzden fazla karakter üzerinden Türkiye'nin hikâyesini anlatır. 70 yıl aradan sonra, Nâzım'ın insan manzaralarından esinlenerek Açık Radyo ve Boğaziçi Üniversitesi Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Araştırma Merkezi işbirliğiyle gerçekleştirilen proje kitapta, bu sefer insanlardan kendi hikâyelerini anlatmalarını istedik. **Türkiye Hikâyelerini Anlatıyor** tıpkı Paul Auster'ın **Babamın Tanrı Olduğunu Sandım**'da topladığı radyo hikâyeleri gibi radyoda seslendirildi. Aile hikâyeleri, aşk ve delilik üzerine hikâyeler, toplumsal-kültürel-etnik kimlik hikâyeleri, hayvanlara, köye, taşraya ve şehre dair hikâyeler, yaşam ve ölüm, toplumsal ve siyasal olaylar, yardımlaşma, dostluk, yoksulluk hikâyeleri... Hepsi de Türkiye'nin hikâyeleri. Gerçekten yaşanmış ya da Oğuz Atay'ın deyişiyle, "hayat-ı hakikiye hikâyeleri". Yaşandılar, yazıldılar. Anlatıldılar, anlaşıldılar. Şimdi sıra paylaşılmasında...

–“Açık Radyo.”
94.9

